

Samråd mellan skogsbruket och rennäringen

- Ur ett hållbart landskapsperspektiv

*Consultation between forestry and reindeer husbandry
- From a sustainable landscape perspective*

Foto: Maria Boström

Agnes Källman & Maja Sjöquist

Sveriges Lantbruksuniversitet
Institutionen för skoglig resurshushållning

Kandidatarbete i skogsvetenskap, 15 hp,

Handledare: Per Sandström och Elias Andersson, SLU, Inst för resurshushållning

Extern handledare: Leif Jougda, Skogsstyrelsen Vilhelmina

Examinator: Tommy Mörling, SLU, Inst för skogens ekologi och skötsel

Program: Jägmästarprogrammet

Kurs: EX0592 Nivå: G2E

Umeå 2015

Kandidatarbeten i Skogsvetenskap

Fakulteten för skogsvetenskap,
Sveriges lantbruksuniversitet

Enhet/Unit	Institutionen för skogens ekologi och skötsel Department of Forest Ecology and Management
Författare/Author	Agnes Källman & Maja Sjöquist
Titel, Sv	Samråd mellan skogsbruket och rennäringen - Ur ett hållbart landskapsperspektiv
Titel, Eng	<i>Consultation between forestry and reindeer husbandry -From a sustainable landscape perspective</i>
Nyckelord/ Keywords	<i>Samrådsverktyg, FSC, långsiktig hänsynsplanering, markanvändare, interaktion, consultationtool, FSC, longterm considerationplanning, land users, interaction</i>
Handledare/Supervisor	Per Sandström och Elias Andersson, Institutionen för resurshushållning SLU Umeå, samt Leif Jougda, Skogsstyrelsen Vilhelmina
Examinator/Examiner	Tommy Mörling Institutionen för skogens ekologi och skötsel/ Department of Forest Ecology and Management
Kurstitel/Course	Kandidatarbete i skogsvetenskap Bachelor Degree in Forest Science
Kurskod	EX0592
Program	Jägmästarprogrammet
Omfattning på arbetet/	15 hp
Nivå och fördjupning på arbetet	G2E
Utgivningsort	Umeå
Utgivningsår	2015

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING.....	4
SUMMARY	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte	9
1.3 Mål	9
2 MATERIAL OCH METOD	10
2.1 Metod	10
2.2 Urval.....	10
2.3 Kontakt.....	11
2.4 Att intervjua.....	11
2.5 Bearbetning av data.....	12
3 RESULTAT.....	13
3.1 Introduktion.....	13
3.2 Samråd och samrådsverktygen.....	13
3.3 Personrelationer - En viktig del för ett fungerade samråd	14
3.4 Kunskap och utveckling.....	15
3.5 Landskapsperspektivet i relation till rennäringen	17
4 DISKUSSION	22
4.1 Metoddiskussion.....	22
4.2 Landskapsperspektivet i relation till rennäringen	23
4.3 FSC.....	24
4.4 Personrelationer.....	24
4.5 Kunskap och utveckling.....	25
4.6 Slutsats	26
REFERENSER	27
5 BILAGOR	28
5.1 Bilaga 1 – Intervjuguide till skogsbolagen.....	28
5.2 Bilaga 2 – Intervjuguide till Svenska Samernas Riksförbund	30

FÖRORD

Intresset för interaktionen mellan skogsbruket och rennäringen kom under föreläsningen där Leif Jougda från Skogsstyrelsen var på plats för att berätta lite mer om området. Vi kontaktade därefter Leif när det var dags för kandidatarbetet på 15 hp för att tillsammans fundera kring ämnet och komma fram till en intressant idé.

Därför vill vi börja med att tacka Leif Jougda, Skogsstyrelsen som utan några som helst problem kunde möta upp oss dagen efter på Sveriges lantbruksuniversitet för ett möte och för att ha bidragit med hans erfarenheter och kontakter . Fortsättningsvis vill vi tacka våra handledare vid institutionen för skoglig resurshushållning, Per Sandström och Elias Andersson för deras stora engagemang, kunskaper kring ämnet och kontaktbarhet under hela arbetets gång.

Ett stort tack till de tre representanterna från Skogsbolagen och SSR som kunde ställa upp och ta sig tid till intervjuerna så att studien kunde genomföras.

April 2015 i Umeå

Agnes Källman

Maja Sjöquist

SAMMANFATTNING

Det finns flera olika markanvändande aktörer som vill bruka skogen vilket kan leda till intressekonflikter. I Sverige finns det 51 samebyar och på cirka 50 % av den svenska landarealen är det tillåtet att bedriva renskötsel. Skogsbruket och rennäringen har olika mål med markutnyttjandet och båda näringarna kräver stora arealer. Problemet idag mellan parterna är att skogsbolagen oftast planerar på objektnivå och inte på landskapsnivå. För att kunna ta hänsyn till rennäringen gäller det att se en helhet eftersom renarna utnyttjar hela landskapet och deras flyttleder passerar flera olika markägare. Syftet med denna studie var att undersöka hur skogsbolagen hanterar begreppet landskapsperspektiv och hur det används när de planerar hänsyn för rennäringen.

För att svara på studiens syfte har kvalitativa och semi-strukturerade intervjuer använts som metod. En representant från tre olika skogsbolag valdes ut för intervju samt även en representant från Svenska Samernas Riksförbund (SSR).

Resultatet är baserat på skogsbolagens tre representanter och SSR, deras åsikter, resonemang och svar utifrån intervjufrågorna. Resultatet har sedan analyserats med hjälp av tidigare studier och teorier. Det visade sig att det är svårt att tänka ut ett landskapsperspektiv, när de olika aktörerna har olika definition på begreppet. Skogsbolagen vill att rensköterna ska vara mer aktiva med att ajourhålla renbruksplanen så de är uppdaterade när det är dags för samråd. Renbruksplanen är ett bra underlag som skogsbruket kan använda sig av för att se renarnas kärnområden utifrån ett landskapsperspektiv för att komma till en långsiktig hänsynsplanering.

Nyckelord: Samrådsverktyg, FSC, Långsiktig hänsynsplanering, Interaktion

SUMMARY

There are several different land use actors who want to use the forest which can lead to conflicts of interest. In Sweden there are 51 Sami villages and 27% of the Swedish productive forest area is used by of reindeer husbandry. Forestry and reindeer husbandry have different goals with the use of land and both industries require large areas. The problem today between the parties is that forest companies usually plan on the object level and not at the landscape level. In order to take the reindeer husbandry into account it has to be seen has a whole because of the fact that reindeers utilize the entire landscape and their migration routes run through several different lands owned by various individuals. The purpose of this study was to examine how forest companies deal with the concept of landscape perspective and how it is used when planning consideration for reindeer husbandry.

To answer the purpose of the study a qualitative method with semi-structured interviews has been used as a method. One representative from three various forest companies were selected for interviews as well as one representative from the Swedish Sami National Association. (*In Swedish Svenska Samernas riksförbund SSR*).

The results are based on SSR's and the three representative's opinions, reasoning and answers from the interviews. The results were then analyzed with the help of previous studies and theories. It turned out that it is difficult to think from a landscape perspective when the interview participants have different definitions of the term. Also forest companies want that reindeer husbandry should be more active in keeping the Renbruksplan up to date, so they are updated for the consultation. A renbruksplan is a good basis forestry's can use to see significant areas for the reindeer husbandry from a landscape perspective, for a sieving a long-term consultations plan.

Keyword: Consultation tool, FSC, Long-term consideration planning, Interaction

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Det finns många olika markanvändande aktörer som vill nyttja skogen i Sverige vilket kan leda till vissa intressekonflikter. Ett tydligt exempel på en intressekonflikt är den mellan skogsbruket och rennäringen (Esselin, 2012).

Det finns 51 samebyar i Sverige och dessa har rätt att bedriva renskötseln på cirka 50 procent av den svenska landarealen (Sandström, 2015). Båda näringarna är beroende av stora arealer för att kunna bedriva sina verksamheter och viss intressekonflikt uppstår när näringarna inte har samma målreferenser med sitt brukande. Skogsbruket har ett vinstdrivande mål som alltid har haft en stor betydelse för den svenska ekonomin medan renskötseln har en mer kulturbärande men också ekonomisk betydelse för Sverige som vill kunna bedriva sin näring utan att bli hotad av konkurrerande markanvändare (Carlsson & Boström, 2014).

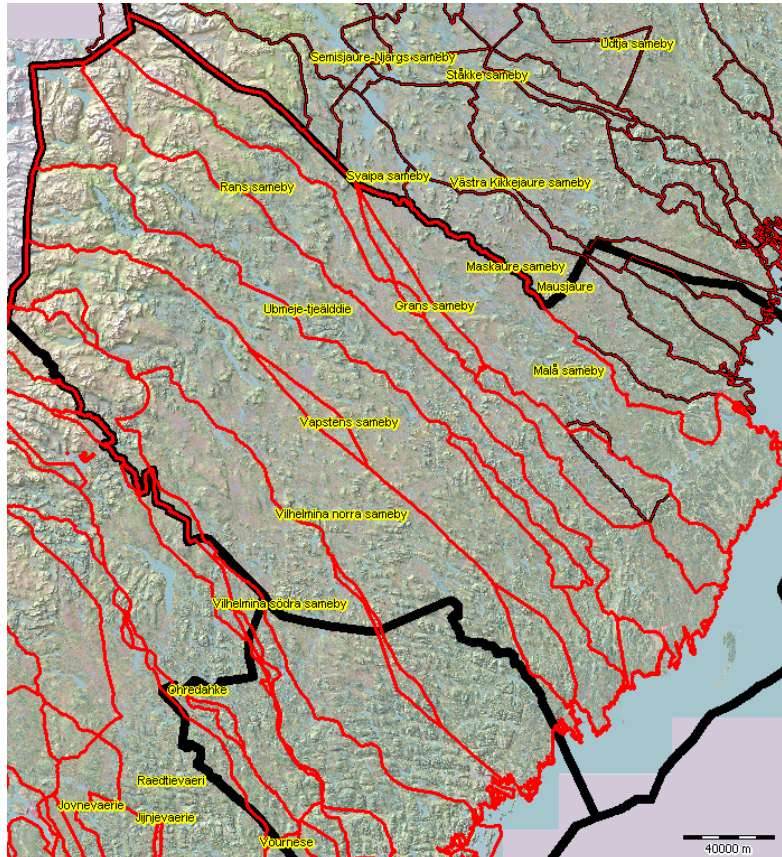
Båda näringarna har laglig rätt att bruka samma mark för sina respektive verksamheter. Det finns ett behov av att utveckla kommunikationsverktyg för att underlätta samtalsklimatet mellan näringarna. År 1958 publicerades de första anvisningarna för samråd. Då blev skogsbolagen nödgad att vid planering av skogsbruksåtgärder bereda berörda samebyar samråd. Detta för att skapa ett tillfälle för de båda näringarna att få en förståelse och öka kunskapen om varandras verksamheter för att undvika konflikter (Granström & Olofsson, 2013).

Idag står det i skogsvårdslagen (2010:930) SvL 20 § att skogsägaren skall bereda tillfälle till samråd för berörd sameby inom renskötselns året- runt-marker innan avverkning sker. Året- runt-marker är de marker där renskötseln får bedrivas under hela året. Även enligt (1993:553) SvL 31 § skall hänsyn till rennäringen tas inom hela renskötselområdet av skog, så som hänsyn till hyggens storlek och utläggning, kvarlämning av trädsamlingar samt skogsbilvägars sträckning. Det skall eftersträvas att den berörda samebyn har en årlig tillgång till sammanhängande betesområden och årlig tillgång till vegetation som behövs för att bedriva renskötseln.

Allmänna råd finns även att beakta i skogsvårdslagen som exempelvis att särskild hänsyn bör tas till flyttleder och rastbeten, då det är viktiga områden för rennäringen. Hänglav är ett naturligt foder för renarna och vid avverkning av trakter med rika hänglavsområden bör hänsyn vidtas genom att lämna trädsamlingar för att spara spridningskällor (Skogsstyrelsen, 2015). Det är därför viktigt för rennäringen att skogsbolagen hanterar landskapsperspektivet när de planerar sina skogsbruksåtgärder. Ett problem idag är att de stora skogsbolagen ofta planerar utifrån objektsnivå och inte utifrån ett större landskap, något som därefter kan påverka rennäringen negativt (Leif Jougda, muntlig källa).

De flesta samebyar, fjällsamebyar, är indelade i form av slipsar, från fjällkedjan ner till kusten (figur 1). Anledningen till detta är att den nordiska tamrenen *Rangifer tarandus* L. har sitt sommarbete i fjällen och vandrar ner mot kusten under vintertid (Eriksson & Moen, 2008). Detta innebär att samebyarna årligen har mer än en markägare att integrera sin verksamhet med.

Figur 1: Data från RenGIS. Samebyindelning.
Figure 1: Data from RenGIS. Sami-village classification.

Betydelsen och värdet i ett landskap kan variera beroende på vilken aktör utgör. Definitionen av ordet landskap kan vara diffust. Den Europeiska landskapskonventionen definierar ett landskap på följande sätt;

”Ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer”
(Naturvårdsverket, 2010).

Skogsbolagen har en definition om landskapsperspektiv inom deras egen skötsel och naturvård, men ingen definition om hänsynsbeaktande till rennäringen. Däremot står det i den svenska skogsbruksstandarden FSC (*Forest Stewardship Council*) under princip tre; - Ursprungsfolkens rättigheter att ”Samrådet ska också behandla planerade skogsbruksåtgärder i ett landskapsperspektiv för en period om tre till fem år”. Dessutom ska hänsyn och respekt tas till de områden av särskild kulturell, ekologisk, ekonomisk eller religiös betydelse som samerna har redovisat. Samernas tillgångar och rättigheter ska inte behöva bli hotad av skogsbruket (FSC, 2010).

I den form som skogsbruket bedrivs idag är detta ett hot mot rennäringen då de brukar samma marker och blir konkurrerande markanvändare till varandra. Utifrån detta har rennäringen förlorat sammanhängande betesområden vilket är viktigt sett till ett landskapsperspektiv för renskötseln. Renskötarna utgår från renens behov, vad den behöver för landskap för att överleva och man syftar främst till vinterbetet som är det mest kritiska för renskötseln då tillgången till bete är begränsat.

Istället för att se skogsbruket och rennäringen som enskilda komponenter är det viktigt att vidga synen och se en större samverkan mellan näringarna. Landskapsperspektivet handlar även om interaktionen mellan de olika markanvändande aktörerna och dess påverkan på den biologiska mångfalden, att se ur ett landskapsperspektiv och inte endast från objektsnivå (Naturvårdsverket, 2010).

Många av de stora skogsbolagen är idag certifierade utifrån FSC-standarden vilket sätter krav på att skogsbolagen ska följa de restriktioner standarden har om ett hållbart skogsbruk. Som en god förutsättning för skogsbolagen att kunna planera ur ett större hänsynstagande till rennäringen finns renbruksplanen (RBP). Renbruksplanen är ett samrådsverktyg där RenGIS, GPS på ren och fältinventering är några delar i verktyget. Genom användandet av renbruksplan är det lättare för renskötarna att understryka och synliggöra vilka delar i landskapet som är viktiga kärnområden för att kunna bedriva renskötsel (Granström & Olofsson, 2013). Med kärnområden menas de platser som har en stor betydelse för renarnas betesro och utrymme (Carlsson & Boström, 2014).

Renbruksplanen börjades arbetas fram år 1998 med initiativ från Skogsvårdsstyrelsen och Länsstyrelsen i Västerbotten. Behovet av ett bättre kartunderlag och bättre teknik ansågs nödvändigt för att förbättra kommunikationen mellan näringarna (Granström & Olofsson, 2013). I dagsläget är 50 samebyar mer eller mindre aktiva med ajourhållning av sina renbruksplaner (Carlsson & Boström, 2014). Målet är att samtliga 51 samebyarna ska bli aktiva.

De skogsvårdsåtgärder som det moderna skogsbruket medför i landskapet får oftast en direkt negativ påverkan för renskötarna. En av skogsvårdsåtgärderna som väcker intresse motsättningar mellan näringarna är valet av trädslag vid återväxtplaneringen. Det uppstår komplikationer när skogsbruket väljer att plantera med contortatallen *Pinus Contorta* L. vilket är ett främmande trädslag i den svenska faunan. Contortatallen är attraktiv för skogsbolagen för att den växer upp till 25-40 % snabbare än vår svenska tall *Pinus Sylvestris* L. och är därför högproducerande. För att begränsa planteringen av contortatallen har FSC satt en gräns på att maximalt fem procent av den totala produktiva skogsmarksarealen får föryngras med trädslaget (Carlsson & Boström, 2014).

Contortatallen är ett hot på flera olika sätt för rennäringen. Marklaven är en viktig foderresurs vintertid för renarna, främst renlaven *Cladina spp.* och islandslaven *Cetraria spp.* och får ljusbrist i ett contortabestånd. Det blir dessutom besvärligare för renskötarna att flytta sina renar genom ett contortabestånd då de växer tätt. Att contortatallen dessutom har kortare omloppstid än den svenska tallen bidrar till mer störningar (Carlsson & Boström, 2014).

En tidigare studie som har gjorts på jägmästarprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet har undersökt RenGIS betydelse för kommunikationen mellan skogsbruket och rennäringen. Resultaten i denna studie visade att de båda näringarna ansåg att GPS-positionerna har en stor betydande roll under samråden men även att RBP i sig har gett positiva upplevelser. Dessa verktyg bidrar med kunskap och förståelse så att rennäringen kan stärka sin roll under samråden (Granström & Olofsson, 2013).

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur begreppet landskapsperspektiv integreras i skogsbolagens planering till rennäringen samt utvecklingen för en fortsatt planering på landskapsnivå.

1.3 Mål

Med utgångspunkt från studiens syfte är målet att undersöka hur skogsbolagen planerar sina skogsbruksåtgärder utifrån begreppet landskapsperspektiv när de tar hänsyn till rennäringen. Samt vilken betydelse samrådsverktyget renbruksplanen har haft för att skogsbolagen ska tänka mer ur ett landskapsperspektiv. Undersökningen ska även få fram om skogsbolagen arbetar utifrån en mer långsiktigt planeringshorisont och inte endast utifrån enskilda objekt. Om det finns ett rådande behov av att integrera landskapsperspektivet mer i skogsbolagens planering i beaktande till rennäringen skall studien bidra som ett underlag till utvecklingen av detta. Ett mål är att studien ska ge bättre bild av skogsbolagens planeringsarbete med att lyfta fram landskapsperspektivet - ett arbete som skulle innebära att planeringshorisonten justeras och detta skulle mest troligt bli ett gynnade koncept för båda näringarna i längden.

Avsikten med studien är att det ska vara ett steg på vägen till att hitta möjliga åtgärder för skogsbolag att arbeta mot ett mer fungerande system utifrån ett landskapsperspektiv.

De frågeställningar vi ska beröra i denna studie är följande;

- Hur definierar skogsbolagen landskapet de vill hantera? Ingår endast deras egen mark eller ingår andra markägare också?
- Vad gör skogsbolagen för att inkludera landskapsperspektivet i planeringen och genomförandet med rennäringen?
- Hur ser framtiden ut gällande samråd och förutsättningarna för utvecklingen mot en planering på landskapsnivå för hänsyn till rennäringen?
- Vilken betydelse har samrådsverktygen RBP/RenGIS för de olika skogsbolagen?
- Vad finns för förbättringsåtgärder?

2 MATERIAL OCH METOD

2.1 Metod

Metoden som användes under detta arbete var semi-strukturerade djupintervjuer, vilket är en typ av en kvalitativ metod. Det ger en stor mängd information till studien om få observationer och en djupare inblick av resonemanget från de som intervjuas. I den kvalitativa intervjun används inte standardiserade frågeformulär. Detta för att de beskrivningar och synpunkter som kommer fram är ett resultat av deltagarnas egna uppfattningar (Holme & Krohn-Solvang, 1997). Med en utgångspunkt från tidigare forskning och via studiens frågeställningar strukturerades en intervjuguide.

2.2 Urval

Rapporten baserades på intervjuerna med deltagarna från de tre skogsbolagen och en deltagare från SSR. Den senare inkluderades i arbetet för att ge en synvinkel att relatera skogsbolagens förståelser och berättelser med. Deltagarna skulle minst vara tre personer från tre olika skogsbolag för att få ett gott underlag till studien. De tre skogsbolagen som valdes ut till undersökningen var Holmen skog, SCA skog och Sveaskog. Dessa valdes utifrån att de är tre stora skogsbolag och de verkar inom samma geografiska område och har ett antal samråd med berörda samebyar varje år. Detta härleder intresset att undersöka deras syn på framtida samrådsprocesser. Tips av kontaktuppgifter för skogsbolagen erhöles av Leif Jougda och Per Sandström.

Ett strategiskt val gjordes av studiens deltagare. Deltagarna till studien valdes utifrån följande fyra punkter;

- Engagemang och delaktighet i årliga samråd
- Flera års erfarenheter av frågeställningar gällande rennäringen
- Den geografiska närheten för författarna att ta sig till deltagaren för intervjun
- Intresset av att ställa upp för en intervju

Deras roller i bolaget gjorde att de var väl insatta i samrådsfrågorna och var väldigt lämpade till att svara på intervjufrågorna. Eftersom att studien var tidsbegränsad valde vi att inte intervju någon deltagare från samebyarna. Huvudinriktningen på studien var därmed att undersöka skogsbolagens förståelsestrategier.

Under studiens gång valde vi dock att kontakta en deltagare från SSR, Svenska Samernas Riksförbund, för en kortare intervju. Detta skedde för att skapa en extra dimension till analysen samt att stärka förståelsen av ämne utifrån samebyarnas perspektiv.

2.3 Kontakt

Efter att ha fått tips på lämpliga personer kontaktades de utvalda intervjudeltagarna från skogsbolagen med ett introduktionsbrev där deltagarna blev introducerade till studien och dess upplägg. Informationsbrevet innehöll även en presentation om vilka vi var, vilken institution vi representerade, hur lång intervjun uppskattningsvis skulle ta samt upplysningar om att intervjun var helt frivillig och att materialet skulle hanteras enligt forsknings etniska riktlinjer.

Ett översiktligt frågeställningsformulär skickades ut till de berörda deltagarna innan intervjuträffen, vilket gjorde att de kunde förbereda sig något inför intervjun. Vi undvek att skicka ut de exakta frågorna då vi ville att svaren skulle vara spontana. Ett vanligt sätt att undvika utebliven information är att använda sig av en diktafon tillsammans med anteckningar under intervjun. På det sättet ökas möjligheten att inget faller bort från intervjuerna (Ryen, 2004).

Samtliga intervjuer skedde på deras egna kontor. Intervjuerna var beräknade att ta cirka 30-45 minuter, inte längre än en timme. Intervjuerna tog mellan 30-50 minuter. Avsikten var att hålla intervjun under en timme på grund av hålla engagemanget hos deltagaren uppe och att de gjorde detta under sin ordinarie arbetstid. Alla deltagare var engagerade och svarade på alla frågor som ställdes under intervjuernas gång.

Vi valde att spela in intervjuerna med en diktafon samt en mobiltelefon för att inte riskera att bli utan inspelningsmaterial ifall något material skulle gå förlorat från någon av apparaterna. Under intervjun undvek vi att föra anteckningar för att minska störningsmoment för deltagaren. Istället kunde fokus helt vara på att presentera frågorna på ett bra sätt. De samtliga intervjuerna utfördes tillsammans av båda författarna.

Deltagaren från SSR ställde upp på en intervju men kunde tyvärr inte svara på alla frågor när denna inte medverkat i något samråd, därav blev intervjun något kortare och mindre innehållsrik. Dock utgjorde detta material ett värdefullt bidrag till studiens helhet och komplexitet.

2.4 Att intervju

Vi hade en ambition att åka ut och träffa samtliga deltagare personligen (face to face), detta för att undvika eventuella missförstånd som kan förekomma om intervjuerna genomförs via telefon eller Skype. Vi hoppades att detta skulle visa sig att närvarande intervjuer skulle ge bra kontakt och tydliga svar. För att resultatet skulle bli så tillförlitligt som möjligt låg en stor vikt i att frågorna till intervjuerna var genomtänka och väl bearbetade innan intervjuerna genomfördes. Med hjälp av handledning kunde vi få fram ett material som uppnådde dessa kriterier. Materialet baserades på tidigare forskning och studiens frågeställningar, detta för att nå syftet med studien.

Vi träffade samtliga deltagare i deras vardagsmiljö, på deras kontor. Detta gjorde att miljön inte blev främmande för deltagare och vi kunde undvika att detta skulle påverka deras svar. För att undvika oljud i vår inspelning med diktafonen satt vi i ett enskilt rum med stängd dörr. Vi som

intervjuade satt på samma sida av bordet och den intervjuade deltagaren på andra sidan. Mallen följdes strukturerat med vissa avhopp på inflikningar om frågor som kom upp under intervjuens gång. Innan varje intervju påbörjades informerades deltagaren om att det var frivilligt och att informationen kommer att hanteras anonymt och enligt forskningsetiska riktlinjer.

2.5 Bearbetning av data

Efter att deltagarna hade intervjuats transkriberades ljudupptagningarna. Materialet analyserades och strukturerades utifrån gemensamma teman. Resultatet baserades på svaren från intervjuerna, en sammanhängande text med inslag av deras citat. Våra egna uppfattningar och tolkningar diskuteras senare i avsnittet diskussion.

Teman kategoriserades i resultatdelen utifrån studiens tyngdpunkt kring landskapsperspektivet. För att på ett så bra sätt som möjligt förstå huvudsyftet spelade materialets bredd en stor betydelse. Utifrån detta så lyfts även samrådsförfaranden, upplevelsen av samrådsverktygen, den personliga kontakten och kunskaper i resultatdelen. Detta främst för att förstå landskapsperspektivets förutsättningar och utmaningar.

3 RESULTAT

3.1 Introduktion

Arbetssättet och erfarenheter gällande rennärningen varierar mellan de olika skogsbolagen. Av de tre undersökningspersonerna som ställde upp på intervjuerna skiljer det sig från ca 40 dagar från den som lägger ner flest antal dagar på att förbereda och delta på samråd, till ca 10 dagar på den som lägger ner minst antal dagar. Även antalet samebyar som man bereder samråd med årligen varierar i antal mellan skogsbolagen. Alla tre berörda skogsbolag är FSC:s certifierade och måste jobba utifrån den standarden vars mål är att främja rennärningen.

3.2 Samråd och samrådsverktygen

Idag tycker majoritet av skogsbolagen i studien att samråden fungerar bra, att det råder ett gott samarbete med samebyarna men att det kan leda till vissa intressekonflikter när ledningen för de olika skogsbolagen börjar kräva mer. Ett tydligt exempel är tvisten mellan rennärningen och contortaplantering, något som skogsbolaget 2 har fått erfara;

“[Skogsbolag 2] ska sätta en viss procent Contorta, och många samebyar nästan allihopa, säger blankt nej till det.”

Skogsbolag 2 menar att det inte kommer bli som förut när ledningen vill plantera en viss andel contortatall vilket rennärningen inte vill ha i den svenska faunan. Skogsbolag 2 tror att detta kommer medverka i att fler medlingar kommer att behövas i framtiden.

Med tiden sker förändringen, så även för skogsbolagen. Trots ett gott samarbete med renskötarna krävs det att något blir annorlunda. För att kunna kommunicera lättare och vara mer effektiv, när de också blir färre och färre människor som arbetar i skogen kräver det en lösning som hänger med i dagens teknikutveckling. Skogsbolag 3 tror på en webbaserad lösning för ett förändrat arbetssätt. När frågan om hur dagens samråd upplevs förklarar ett av skogsbolagen på detta sätt;

“Ja, jag måste säga att vi har ett bra samarbete med samerna [...] det är ju klart att vi har meningsskiljaktighet, det har vi ju, men jag tycker det fungerar bra, sen att vi måste utveckla arbetssättet för att både samebyarna och vi [fältarbetarna] inom skogen blir färre, så vi kom och måste förändra vårt arbetssätt. Vi kör ett försök nu med FPIC, det här nya systemet som FSC, den kanske kommande FSC standarden, och då blir det ett annat samrådsförfarande [...], vi kommer att bli tvungen att ha någon typ webblösning, så att vi kan kommunicera där, för det blir för tungjobbat. Det blir alldeles för mycket, liksom data ska flyttas mellan varandra och det kommer ta för mycket tid.”

Skogsbolagen blir granskade av en extern revision från FSC som kollar upp företagen så de följer restriktionerna från standarden. FSC menar att en god dokumentation över samråden är

viktigt, något som de två näringarna håller med om. Men de menar på att det tar för mycket tid och fokus för att få det korrekt gjort. När frågan om bolagen håller sig till måluppfyllnaden i relation till rennäringsen är det just dokumentationen som gör att dialogen blir lidande när det ska behöva lägga ner stor vikt på att pappersarbetet blir korrekt ifyllt, Skogsbolag 2 menar på att fokusen ligger på fel saker;

“[...] men från FSC är det viktigaste att man dokumenterar till förbannelse. Det fick vi kritik för förut att samråden inte var dokumenterade. Och efter vi fått den påstötningen satt vi plötsligt i samråd och såg på protokollet om vi hade fyllt i rätt rutor och inte vad vi hade sagt”

Skogsbolagen menar att det är onödigt arbete och fokus hamnar plötsligt på att fylla i rätt rutor istället för att fokusera på vad som egentligen sägs, funderingen är varför det anses så viktigt för FSC när det inte har så stor betydelse för näringarna. Skogsbolag 2 fortsätter;

“Jag kan säga det att jag inte har träffat en enda renskötare som tycker om papper och det är ett fåtal som ens tar med sig pappret när de går härifrån. De hatar dokumentation, och det gör även jag. Men det är jag tvungen då FSC har det kravet.”

När skogsbolagen fortsätter att berätta om sitt förberedande arbetssätt inför samråd tas inte hänsyn till landskapsplaneringen upp nämnvärt. Hänsynen som bolagen vidtar är att man ibland röjer lite extra kring flyttningsleder och hagar. Dessutom gör vissa bolag en helikopterinventering innan gödsling av objekt sker, här bjuder bolagen gärna in renskötarna också för att de ska kunna påverka och mycket för att de ska uppleva att bolagen lägger ner resurser på att gynna rennäringsen. Om det visar sig att vissa objekt har mycket marklav, vilket är en viktig foderresurs ritar bolagen ut dessa från sina avverkningsplaner.

De menar att de främsta faktorerna som påverkar deras val av objekt i avverkningsprocessen är beställningarna från industrin och vad som ligger i den taktiska planen och att man måste tänka på att inte spara alla kärva områden till samma år, då menar bolagen att det kan bli stora intressekonflikter med rennäringsen samt att de inte kommer kunna uppfylla industrins behov. Det gäller att hela tiden hålla en balans för att tillgodose näringarna.

Skogsbolagen menar att det är svårt att säga hur lång tid det tar från att de har valt ut en trakt till att den är avverkad då det är beror på om det kommer genom samrådet detta år, annars skjuts avverkningsplanen bara något år framöver och avverkas senare. En vilja från SSR är att avverkningarna ska skjutas längre fram i tiden, upp mot 15-20 år och att omloppstiden ska bli längre. SSR åsyftar att renskötseln har en annan tidshorisont än skogsbruket, de ser gärna att den blir längre som förr, då omloppstiden var längre. Detta för att närliggande objekt ska hinna växa upp.

3.3 Personrelationer - En viktig del för ett fungerade samråd

Generellt sätt tycker båda parterna att samråd mellan näringarna fungerar bra men alla menar att samråden idag handlar mycket om personkemi med den man samråder med, och att det kan vara

avgörande huruvida ett skogsbolag måste anstränga sig för att få en sameby att gå med på och godkänna en skogsskötselåtgärd. Kunskap, tillit och förståelse är tre delar för att nå en bra personkemi menar skogsbolagen. Om personkemin finns mellan näringarna är båda mer bekväma att dela informationen mellan varandra. En införstådd kunskap om varandras arbete och bakomliggande händelser bygger personkemin på.

Skogsbolagen menar även att misstag hos entreprenörer kan orsaka att förtroendet sjunker därför är Skogsbolag 3 väldigt noga med att de som själv sitter i samråd går ut och detaljplanlägger objektet så att risken för att begå fel minskar och renskötarna blir tryggare i att det blir rätt. Mycket av kontakten med samebyarna är beroende på hur stor areal som skogsbolagen samråder om varje år. Skogsbolag 3 menar på att det handlar om förtroende för varandra genom att understryka att *“[...] risken minskar att det begås fel, om man bygger upp ett förtroende för varandra också”*. Olika inställningar, bakgrundskunskaper, krav och förväntningar på samråden från rennäringens håll är också bidragande orsaker till huruvida kontakten upplevs. Det menar Skogsbolag 1 att de kan uppleva samebyarna:

“[...]har olika inställning till samråd och olika bakgrundskunskaper. Sen så har dom helt olika krav eller förväntningar på samråden, beroende på hur dom bedriver renskötseln.”

Kontakten mellan skogsbolagen och renskötarna är inte bara när det ska samråda utan den håller i sig året runt, dels för att kolla hur vintern varit, men även för att höra när de tänkt flytta sina renar.

3.4 Kunskap och utveckling

Upplevelsen av samrådsverktyget renbruksplanen är delad. Enligt skogsbolagen så upplever de att inte samtliga samebyar utnyttjar denna resurs till den bredd som skulle vara nödvändigt och önskvärt. Skogsbolagen anser att det är stor variation kring upprättandet och ajourhållningen av renbruksplanen hos de olika samebyarna. Samtidigt som uppfattningen från skogsbolagen är att renbruksplanen visar tydligt vilka kärnområden som är viktiga för rennäringen. Samt att de kan lägga GPS-positioner på varandra år för år för att se ett mönster och hur detta mönster förändras över tiden då renskötseln inte är statiskt. Bolagen menar också att det är lättare att diskutera saker man ser än att diskutera ett påstående med ett finger på kartan.

Förhoppningarna från skogsbolagen är att renskötarna ska bli mer aktiva när det gäller renbruksplanen och att en ajourhållning av materialet finns tillhanda för bolagen så att de kan lägga in detta i deras GIS-system och på så vis kunna ha det lättillgängligt i planeringssystemet samt att alla samebyarna brukar användandet av renbruksplan då de menar att det skulle gå lättare att planera och se över.

Skogsbolag 3; “Vi strävar ju efter att vi ska försöka få alla planer, alla renbruksplaner, så att vi kan lägga in i vårt GIS. [...]och vi känner ju att vi kan de fasta anläggningarna, flyttlederna, det vet vi vart vi har dom. Men just hur betet förändras i landskapet har vi ju inte liksom full insyn ifrån, då vi får ta del av gamla planer, det är ju egentligen det som är nackdelen. “

Vid frågan om renbruksplanen har förändrat något i skogsbolagens arbetssätt var svaren varierande. För Skogsbolag 2 hade det inte bidragit till någon större förändring medan Skogsbolag 3 menar på att förändringar i arbetssättet har skett för dem sedan renbruksplanen togs fram. Något de dock var ense om var att de redan hade en distinkt bild av vart de viktiga kärnområdena och flyttlederna är belägna i landskapet.

Skogsbolag 2; "Nja, inte så mycket men det blir en diskussion. Den kommer inte så mycket i fokus egentligen när vi samråd utan vi vet ju i stora drag hur det ser ut."

Medan Skogsbolag 3 menar att de har vidtagit förändringar i deras arbetssätt sedan renbruksplanen togs fram.

Enligt skogsbolagen och rennäringen ska man dock komma ihåg att erfarenhet oftast är det viktigaste verktyget. Det kan vara att veta hur renskötarna flyttar sina renar, när de flyttar dem, vad renar äter och platser som är viktiga för dem. Kunskapen kan även användas för att skogsbolagen ska vara säkra på att det som sägs stämmer, om man har kartlagt exempelvis flyttleder behöver man inte vara osäker på varandras ord. Skogsbolag 2 menar på att all kunskap kan man inte läsa sig till genom böcker och att veta renarnas flyttleder är viktigt;

"Du måste ju ha den kunskapen, eller i alla fall något så när för att kunna veta, för dom kan ju också säga att det är jätteviktigt, men vi vet ju att de kanske sista tio åren har dom aldrig farit där. Det är ju en kunskap som man får, det går ju inte att läsa sig till."

Kunskapen om att det blir mer arbete för renskötarna om skogsbolagen gör fel är viktig att ha i beaktande menar Skogsbolag 1; *"Det kan ju bli ödestigande konsekvenser, dom kan ju sno och fara tillbaka mot fjället. Dem kan ju få mycket jobb. Den kunskapen måste man ju ha"*. På likartat sätt menar Skogsbolag 3;

"Då man liksom vet att det är känslig passage eller ett känsligt område, och de vet att det är jag som går ut och planerar just det här området, det blir tryggare i den biten, än att en entreprenör eller någon annan som går ut och bandar eller sköter detaljplanläggningen."

Vid frågan vad skogsbolagen såg för utvecklingspotential gällande samråd var det olika lösningar som kom på tal. En av de stora utmaningarna menar skogsbolagen att det är svårt att få till ett datum då man faktiskt träffas för ett fysiskt samråd och det rådde inget tvivel om att det saknades något för att nå ett fördelaktigt samtalsklimat mellan näringarna.

Något båda näringarna är överens om är att kunskap och förståelse är två nyckelord för ett gott samarbete och resultat. Skogsbolagen menar att det är lättare att möta en renskötare som har en insyn och kunskap om deras näring och inte ställer orealistiska önskemål gällande åtgärdsförslag. Några lösningar som skogsbolagen trodde skulle gynna var gemensamma utbildningsdagar för att öka förståelsen och kunskapen hos båda näringarna, samt att renbruksplanen skall bli mer

omfattande och att tillgängligheten av RenGIS går att koppla till en webblösning vilket Skogsbolag 3 håller på att arbeta fram. Målet med denna webblösning är att förenkla arbetet hos båda näringarna och att kunna se en helhet i form av shapefiler istället för att ha material i form av flera papperskartor som skogsbolagen skrivit ut till samråden vilket inte går att lägga ihop och se en helhet. Förhoppningen är att detta skulle skapa en större möjlighet att se ur ett landskapsperspektiv och att dessutom ha en nytta ute i fält då man kan bruka webblösningen med en smartphone menar Skogsbolag 3.

Att även lämna ut kartmaterial och bestämma ett datum för samråd ett år i förväg skulle medverka i att renskötarna skulle ha ett år på sig att kolla över objekten i fält och hinna vara väl förberedda inför ett samråd.

En annan lösning som kom på tal under intervjun med SSR var en ekonomisk lösning. SSR menar att ett ekonomiskt verktyg som exempelvis ersättning med en summa pengar kan vara en lösning till ett bättre samråd. Detta skulle få fler samebyar att aktivt ställa upp på samråd tror SSR. SSR menar att renskötaren deltar på samråd utöver sin ordinarie tid och att det inte är en självklarhet att ställa upp.

3.5 Landskapsperspektivet i relation till rennäringen

När de båda näringarna definierade ordet landskapsperspektiv märktes det tydligt att landskap för de två olika näringarna inte omfattas av samma definition, när man talar om landskap talar man inte om samma marker, vilket bidrar till att kommunikationen blir kärvare på den fronten. Renskötseln antar begreppet för att kunna förklara de behov som de har i skogen medan landskapsperspektivet för skogsbruket är väldigt stora landskap men mellan dessa kronparker är det privat mark vilket skogsbolagen påpekar komplicerar att tänka utifrån ett gynnande landskapsperspektiv i hänsyn till rennäringen då det inte är en och samma markägare som påverkar för hela samebyn.

Idag när skogsbolagen ser på ordet landskapsperspektiv har den störst betydelse för att säkerställa att nog mycket skyddsvärd skog sparas och skyddas. Dock inte när det gäller att gynna renskötseln. Ett annat problem för renskötarna är att kunna se skogsbolagens åtgärder på en och samma karta, att helt enkelt se en helhet. Kring februari-mars sitter samebyarna i samråd med ett skogsbolag åt gången, vilket gör att de inte får överblick över alla skogsbolags åtgärder. Något som resulterar i att det blir svårt att tänka ur ett landskapsperspektiv för samebyarna.

Skogsbolagen ser bara utifrån sin egen mark och ingen sammankoppling sker med andra markägare som ska göra en skötselåtgärd vid gränsen av det skogsbolaget. Det uppkommer så kallade fragmenteringar när bolagen endast ser utifrån sin egen mark och inte över ett landskap. Men skogsbolagen arbetar för att lösa detta problem och initierat ett projekt som heter "FPIC-projektet" i vilket de tre stora skogsbolagen samarbetar. Skogsbolag 2 berättar om det startade projektet så här;

"Vi har ett försök nu som heter FPIC-projektet som vi har tillsammans med [en] sameby [...]. Där har vi lämnat ut avverkningar för samråd 2015 och sedan

preliminär plan för 2016-2019. Vi, [Skogsbolag 2] och [Skogsbolag 3] har gjort det för [samebyn]. [Samebyn] har fått alla tre bolags avverkningsförslag [på papper] för 2015 och även för 2016-2019. Där ser samebyn all föreslagen avverkning inom byn och det är ett projekt att se möjlighet att kunna påverka för samebyn och att kunna få en överblick för att se vad som händer på deras marker. Vi ser ju inte vad [Skogsbolag 3] har för avverkningar utan det är samebyn som är föredragare.”

Skogsbolagen tror dock inte att projektet kommer att bidra till deras fördel utan endast till rennäringens fördel. De menar att skogsbolagen inte kommer vilja dela ut sina avverkningsplaner mellan bolagen men ur renskötarnas syn kommer detta bli en förbättring om det går genom revideringen då samebyarna kommer få ta del av en större helhet och förhoppningsvis kunna utnyttja det mer lättillgängligt. Här skulle en webblösning att vara till pass då shapefiler kan läggas på lager och det skulle ge samebyarna en möjlighet att se alla tre bolags planerade avverkningar och kan planera mer utifrån ett landskapsperspektiv och inte endast utgå från enskilda objekt, vilket är ett problem idag.

SSR menar på att ett samarbete mellan skogsbolagen kommer att bli nödvändigt i framtiden men att det finns andra intressen än renskötseln som också styr, så som friluftslivet och vindkraftverk. SSR understryker att dessa i ökande grad kommer vara ett inslag i landskapet;

“Att de samarbetar bolagen? För renskötselns del tror jag att det på sikt blir nödvändigt att man gör det. De måste börja titta på landskapsperspektivet om de ska bruka skogen. För om man ska ta hänsyn till renskötseln på riktigt[...], för du har ju de här uppdelningarna med bolagen som kan ha en skarp gräns. För samebyn är det ju området som räknas och inga gränser på en karta mellan markägarna. Och det är väl det som börjas diskuteras mer och mer, just det här landskapsperspektivet. Men sen om det blir verklighet det får vi väl se, det är ju klart det finns ju andra intressen som styr givetvis än renskötselns.”

När skogsbolagen får frågan om landskap och hur de definierar det har de olika sätt att göra det på. Skogsbolag 1 menar att man måste dela in samebyarna i olika landskap och skogsbolaget får då sju landskap att arbeta mot, men även att man tar hänsyn till renskötarna lika som man tar hänsyn till annat som exempelvis friluftslivet. Vissa områden där man måste visa mindre hänsyn brukas hårdare och områden där man måste visa mer hänsyn brukas mindre. I diskussionen kring deras definition av begreppet landskap och hur de tänker utifrån detta framhåller Skogsbolag 2 att;

“Det är klart att vi tänker så, vi har ju något som heter [landskap], det delas in i olika områden, det tar vi ju hänsyn till, all hänsyn, men även till samerna eller folk överhuvudtaget, rörligt friluftsliv och allting. Så en del områden kanske brukas lite hårdare produktionsmässigt och en del brukas lite mindre hårt.”

Skogsbolag 2 menar på att landskapsperspektivet har betydelse från renskötarens sida och när de ska flytta sina renar gäller de för dem att de har bete, vilket gör att skogsbolagen måste ta hänsyn och tänka utifrån samernas landskap. SSR menar på att man måste se efter hur renen brukar landskapet;

“Landskapet blir ju hur renen brukar landet, nyttjar landet, vad den behöver för resurser eller mark för att överleva och må väl och det är ju det egentligen som blir landskapsperspektivet. “

Ett mönster i varje intervju har varit att alla tre skogsbolag har en definition av vad landskap är för dem, men ingen riktig tydlig definition finns. Skogsbolagen tänker på landskap när man ska ta hänsyn till naturvård men när det kommer till hänsyn för renskötseln hamnar den under samma kategori. I intervjun med Skogsbolag 1 resonerar de om landskap utifrån att de endast delar in distrikten i två delar;

“Anledningen att jag delar in i två är att det skiljer sig i naturtyper, och det som är kustnära och det som är mer inlandsbetonat. Man skulle kunna säga att det är det som är nedanför och ovanför högst kustlinjen grovt. Det är det enda som när vi pratar landskap är när det gäller naturvård. Och då pratar man landskap och ser på avstånd mellan avsättningar, avstånd mellan naturhänsyn för att kunna se vart det är lämpligt med avsättningar och det är det enda när vi pratar landskap är när vi pratar naturvårdsplanering inte när det gäller rennäringen”

Alla skogsbolag ser vinsten med att använda sig av ett landskapsperspektiv för att ta hänsyn till rennäringen, men ser det som en lång väg att gå och att man skulle få brist på virke till industrierna då hänsynen kommer att begränsa avverkningsmöjligheterna. Det skulle även vara svårt på det sättet att man har avverkat så pass mycket skog nu så att välja och vraka bland bestånden finns tyvärr inte. Men Skogsbolag 3 säger så här när frågan kommer upp;

“Om jag ska säga landskapsperspektivet det jag tänker på när jag samråder med samebyn om jag tar kommunvis eller skifte hur det ser ut med uttagsnivåerna och det ser jag på sammanhängande ytor. Kan flytta avdelningarna inom denna plan så att det inte får en negativ påverkan på rennäringen så man inte får för stora ytor. Ur det perspektivet är det bra att tänka landskap.”

Att flytta avverkningsområden är en av de lösningar som finns för att ta hänsyn till rennäringen, men skogsbolagen har olika lätt till att göra det och detta beror på hur skogsinnehavet ser ut på deras marker. Skogsbolag 3 kan tillämpa den lösningen mer än Skogsbolag 2 som menar att:

“Fördelarna är om, om vi hade mycket skog, om det inte var avverkat så mycket då skulle de ju gå mycket lättare [...], det är ju ganska mycket ungskog och det är mycket avverkat. Så det är ju svårt. Om man skulle hela tiden tänka på det sättet så tror jag att det skulle bli svårt att avverka. Då tror jag att det skulle bli svårt att hålla industrin med virke, eller det virke som industrin kräver, den efterfrågan som är. Men jag vet inte, det är bara vad jag tror. “

Hela begreppet landskapsperspektiv är svårt för alla skogsbolag att kunna använda sig av när markerna är fördelade som de är idag. Mellan skogsbolagens kronparker finns privata marker vilket gör det kärvare för bolagen att tänka ur ett landskapsperspektiv och svårare att se helheten då man inte har en insyn hur privat markernas planerade avverkningsområden råder.

En interaktion mellan andra markägare är obefintlig men man hoppas att det påbörjade FPIC-projektet ska ge gott resultat. När frågan kom till Skogsbolag 2 var svaret följande;

“Nä, alltså samtalar med varandra, vi gör ju inte det på distriktsnivå men det kanske de gör i ledningsgruppen eller dom kanske pratar med [Skogsbolag 3] eller [Skogsbolag 1][...]. Ledningen kanske, när policyers och allt sånt tas fram, det är ju möjligt. Men inte vi i samråden.”

Ibland kan renskötarna själva påpeka vad den andra markägaren ska utföra för skötselåtgärder vid en rågång, Skogsbolag 3 menar att man får försöka finna en lösning och komma överens.

“Det blir ju att man måste ta det objektet som inte avverkas vid rågången någon annanstans.”

För att lösa problem eller utveckla företaget krävs ibland förändringar. Planeringsprocessen är viktig för att få det resultat som man vill ha, och ett resultat där rennäringen tas hänsyn till. Det enda ett skogsbolag just nu kan göra för att ta hänsyn är att skjuta på en avverkning, och det verkar vara den enda lösningen för tillfället.

Just nu ser Skogsbolag 2 inte att landskapsperspektivet utgör en del i deras planeringsprocess men tror på att det kommer att kunna bli så i den kommande framtiden. Frågan går till SSR om utvecklingen av landskapsperspektivet i framtiden. Nu håller den nya FSC-standarden att revideras och det är något som SSR tror kommer att gynna samebyarna. Något som också kommer på tal är den förändring som jägmästarstudenter borde förbereda sig på i och med den förändringen.

SSR;

”Jag är lite optimistisk men jag tror det handlar om år, i ert fall kanske förbereda er på någonting nytt. Jag tror att begreppet pratas och gjort det ett tag och det är en bra början. Det kommer förändras det tror jag, och är ganska övertygad om det.”

Men när frågan går vidare, om hur mycket ett skogsbolag tycker att begreppet diskuteras får man av bolagen inget direkt svar på hur mycket den används, eller om de använder det överhuvudtaget. Skogsbolag 2 menar att fokus ligger på vilka åtgärder som skall utföras:

”Jag tror inte direkt ordet landskapsplanering eller landskapsperspektiv tas upp utan det blir fokuserat mer på den avverkning, den avdelning som ska, eller den skogsmark som ska åtgärdas och det som redan finns omkring och det blir ju hållbar landskapsplanering”

Alla skogsbolag är överens att den nya FSC-standarden kommer att gynna renskötarna positivt. Men Skogsbolag 2 tror ändå inte att begreppet landskapsperspektiv kommer att förändra något i deras företag när det gäller att arbeta och planera;

“Nä inte nämnvärt, förändringar kommer det alltid att bli för ingenting är ju statistiskt. Det vet man ju inte vad det blir, det kommer ju en ny certifiering, den ska göras om nu i år och då vet man ju inte vad det blir av det [...]”

Den framtida standarden som håller på att skapas och träda i kraft kommer att stärka renskötarnas roll när det gäller rätten och att de kommer kunna påverka mer, det anser Skogsbolag 3;

“Det rennäringen kommer tjäna på är att det kommer stärka deras roll när det gäller rätten. De kommer nog inte att kunna neka men de komma kunna påverka när det gäller exempelvis Contorta och gödsling på ett annat vis.”

Byindelningen för samebyarna verkställdes 1946, vilket gjorde att det blev slipsar från norska gränsen ut till havet. Dessa slipsar kom till att bidra att samebyarna fick olika förutsättningar i deras rendrivning då vissa byar fick väldigt bra förutsättningar med vinterbete medan det är kärvare för vissa. Fundering kring hur byaindelningen ser ut idag brukar komma upp för Skogsbolag 1 som brukar ställa en fråga till renskötarna; *“Det jag brukar fråga; Om ni fick börja om hur skulle indelningen se ut nu med byarna?”*

Vad är nu ambitionen med detta resonemang? Resonemanget i samtliga intervjuer böljar kring hinder som uppkommer i och med att det är två näringar som brukar samma mark men med olika mål och intressebetsförhållanden alstras.

Ambitionen hos skogsbolagen är att båda näringarna ska kunna bedriva sina näringar långsiktigt och med en samverkan. Båda näringarna är väl medvetna av de intressebetsförhållanden som finns, men något skogsbolagen anser är svårt i sitt arbete mot hänsynstagande till rennäringen är att det är en fri tolkning då det inte är någonting som är definierat i mätbara termer, ingenting som är fastställt i hektar, procent, eller andel landskap.

4 DISKUSSION

4.1 Metoddiskussion

Det kvalitativa metodvalet med intervjuer var ett bra val då de gav djupa resonemang utifrån få observationer. En kvantitativ undersökning hade inte gett samma djup och förståelse i resultatet. Dock hade urvalet av respondenter kunnat vara fler även om populationen av möjliga intervjukandidater är begränsad. Med fler respondenter hade en större kartläggning kunna göras för att få fram om det även fanns variationer i synen på landskapsperspektiv och samråd i olika distrikt över ett större geografisk område och inte bara mellan skogsbolag. Begreppet landskapsperspektiv är spretigt och det är svårt att veta hur skogsbolagen bland annat definierar ordet och hur de arbetar med landskapsfrågor. Därför hade det varit svårt att använda sig av enkätundersökning till denna studie för att få tydliga och öppna svar, vilket de semi-strukturerade intervjuerna gav möjligheter till via bl.a. följdfrågor.

Tidsbegränsningen på studien motiverar valet att endast intervjua en person från respektive skogsbolag. Större vikt lades vid att finna lämpliga deltagare till intervjuerna snarare än att få ett stort urval. För att göra ett lämpligt urval till studien fick vi hjälp av en kontaktperson från Skogsstyrelsen förmedlade information kring kontaktpersoner i respektive organisationer. Dessa gav i sin tur namnförslag på lokalnivå som arbetar med samrådsfrågor. En stor del av studiens förarbete lades på att få kontakt med rätt personer på lokalnivå. Intervjuerna gav ett rikt empiriskt material till studien. För att bredda materialet till studien ytterligare skulle vi ha valt en person från SSR som hade större erfarenhet av samråd.

Att intervjuerna spelades in med en diktafon och att ljudmaterialet transkriberades bidrog till en större säkerhet i studien. Alla detaljer kom med och i efterhand kunde vi under rapportskrivandet, om det rådde någon osäkerhet, gå tillbaka. Eftersom vi använde oss av en diktafon kunde vi undvika att formulera personernas svar annorlunda och undvika det missförståndet. Dock hade personerna olika dialekt och vissa ord och meningar var svåra att uppfatta från inspelningen. Det kan haft en viss påverkan men den bedöms vara väldigt marginell.

Tiden var en kritisk faktor för studiens upplägg och genomförande. Om studien skulle göras på nytt hade mer fokus gått till att få klart intervjufrågorna tidigare så att bearbetningen av själva materialet hade kunnat gets mer tid. Att få tag på deltagare till studien var komplicerat och bidrog därigenom till en viss stressnivå i arbetet. En bättre struktur hade gjort att vi kunnat djupdyka mer i det rika intervjumaterialet. En fruktbar tanke i efterhand hade varit att samla deltagarna för en gruppdiskussion efter att vi sammanställt intervjuerna för att utveckla resultaten. Dock ligger det utanför tidsramen för denna studie.

4.2 Landskapsperspektivet i relation till rennärningen

Hur skogsbolagen definierar landskapet och om andra bolags marker ingår eller endast deras egen innehav var något vi ville få svar på i vår studie. En tydlig definition kring begreppet landskap och landskapsperspektiv med hänsyn till rennärningen var svårt för skogsbolagen att beskriva. Efter att ha studerat landskapets betydelse och definition har det visat sig att det är ett vidöppet begrepp, där det är upp till aktören att definiera ordet.

När skogsbolagen endast har sina egna marker att se på och ingen inblick i de andra markägarnas aktiviteter blir det svårt att tänka ut ett landskapsperspektiv. I materialet fanns denna förståelse hos båda parterna. Vi tycker att begreppet landskap bör diskuteras mer ingående mellan skogsbolagen och rennärningen eftersom det är ett viktigt strategiskt begrepp för en ökad samsyn. För att minska begreppets spretighet och därmed öka dess användbarhet, bör de båda parterna arbeta fram en mer gemensam definition av landskapet. Detta är viktigt eftersom hänsyn från skogsbolagen till rennärningens bör utgå från ett landskapsperspektiv.

En annan resonerande tanke kring landskapsperspektivet är hur skogsbolagen gör för att inkludera det i sin planering. Skogsbolagen har sina egna arbetssätt som de följer när de planerar inför samråd och när de försöker ta hänsyn över en större areal. Resultatet av denna studie pekar dock på att skogsbolagen har en bit kvar i sitt arbete utifrån en landskapsnivå. Det skiljde sig också mellan skogsbolagen hur mycket de anser att de inkluderar landskapsperspektivet i sin planering. Ett skogsbolag menade att de inte i nuläget inkluderade ett landskapsperspektiv när de planerade men påstod att detta skulle bli ett måste i framtiden. Detta resultat från studien visade att skogsbolagen har vissa insikter kring landskapsperspektivet i deras planering men att de kanske inte implementerar detta i sin verksamhet.

Svårigheten för skogsbolagen är att ta hänsyn till renens landskap när deras marker är uppdelade i olika trakter. Skogsbolagens mark är inte helt sammanhängande och det blir fragmenteringar i landskapet som gör det mer komplicerat. För att kunna tillgodose rennärningen utifrån deras landskap måste fragmenteringarna överbryggas genom bland annat en ökad kontakt mellan skogsbolagen för att lyfta helheten. Ett samarbete mellan skogsbolagen skulle vara en bra bit på vägen till att utveckla landskapsperspektivet. Alla deltagarna från skogsbolagen såg vinsten med att samarbeta men trodde inte att det skulle bli så i framtiden. Detta främst för att det fanns en rädsla för att dela med sig av sina avverkningsplaner till konkurrenterna. Ett förslag från ett skogsbolag som intervjuades var att skapa en webblösning där alla skogsbolag som hade samråd med samma samebyar kan uppdatera deras föreslagna avverkningar så renskötarna kan få allt på en och samma karta ur ett landskap utan fragmenteringar. Renskötarna kan på så sätt se en helhet, från ett landskapsperspektiv. Engagemanget från skogsbolagen att finna lösningar på problemet visar sig i materialet men att de måste tillkomma något eller någon som driver på utvecklingen.

Vi resonerar så att bakom varje ny teknik krävs det en ny kunskap och ett engagemang hos alla aktörer att ha en vilja att arbeta med och utveckla denna. Det kräver att alla användare känner sig bekväma för att komma till ett tillfredställande resultat med denna webblösning. Om detta är möjligt att uppnå så tror vi att detta kan vara lösningen på många svårigheter i mångbrukandet av skogen.

4.3 FSC

Alla skogsbolagen var FSC-certifierade och den nya FSC-standarden kommer förhoppningsvis bidra positivt till utvecklingen av skogsbolagens hänsyn till rennäringen. Som det ser ut nu finns det behov av en jämnare balans mellan skogsbruket och rennäringen för att minska risken för att den senare parten skall uppleva sig "överkörd". Samtliga skogsbolag som intervjuades pratade om den nya FSC-standarden och verkade nyfikna på vad komma skall. De trodde dock att de skulle få mer restriktioner och att arbetet med samråden skulle bli mer omfattande. Detta ser vi inte som något negativt då båda näringarna är ute efter en samverkan för att kunna bedriva sin näring så optimalt som möjligt. SSR såg endast positiva saker med den nya FSC-standarden, vilket stödjer vårt resonemang om att detta kan bidra till en jämnare maktbalans. FSC är en central aktör för att driva på utvecklingen av samrådsförfaranden genom att certifikatet är en tydlig symbol i samhället för skogsbolagen att de driver ett ansvarsfullt skogsbruk. Areal av contortatall regleras i FSC-standarden för att hänsyn ska tas till rennäringen.

Varför just contortatallen regleras i FSC med hänsyn till rennäringen beror på att den hindrar renskötarna att driva sina renar. Det blir ett hinder i landskapet, renarna undviker gärna att gå in i beståndet och renskötarna tar sig inte in med sina nödvändiga färdmedel. Att contortatallen har kortare omloppstid än den svenska tallen leder till att trädgenerationen kommer fortare till avverkning, vilket bidrar till mer störningar i landskapet. Contortatall är det, inklusive gödsling, som ger upphov till flest intressebaserade konflikter mellan näringarna. Contortabestånden skapar flyttningshinder och dödar marklaven eftersom beståndet växer så tätt och släpper inte in mycket solljus. Regler på sammanhängande areal contortatall, att allt inte får vara inom samma område, är en fråga för ett landskapsperspektiv. Detta ämne bör därmed finnas med för att kunna upplysa skogsbolagen om att inte överstiga gränsen contortatall i landskapet. I skogsvårdslagens 31 § Hänsyn till rennäringen, tas det upp att anpassning skall ske med hänsyn till rennäringen. Dock står det inte hur mycket hänsyn som skall tas, vilket öppnar för tolkningar. Hade det däremot funnits mätbara termer hade det funnits förutsättningar för skogsbolagen att på ett bättre sätt anpassa sig.

Vi tror att det kommer bli fler fall som går till medling i de områden där ledningen i skogsbolaget kommer kräva att det planteras mer contortatall. Utifrån detta så finns det ett behov att olika avkastningskrav omvärderas för att bidra till att andelen intressebaserade konflikter mellan näringarna ska minska.

4.4 Personrelationer

Ett av syftena med vår studie var att undersöka förbättringsmöjligheter vid samråd. Resultatet från de fyra intervjuerna med skogsbolagen och med SSR visade på att personrelationer var viktigt. Alla tre skogsbolagen var överens om att kontakten mellan personen från skogsbolaget och renskötaren har en stor betydelse för ett fungerande samråd. De menade på att om de har en bra relation till renskötarna och att det finns ett förtroende från deras sida blir skogsbolagens

arbete mindre komplicerat. Vi tror definitivt att det stämmer - är man trygga med varandra innebär det att man blir mer öppen för varandra och att samtalsklimatet i sin tur blir bättre. Strävan efter att ha ett bra system med överenskomna rutiner bör finnas i åtanke när de båda parterna eftersträvar ett bra samråd. Det finns en sårbarhet i att samråden i stort förlitar sig på bra relationer mellan enskilda individer.

Detta kan vara riskfyllt och uppfattas som att relationer är viktigare på grund av bristen på rutiner och verktyg. Skogsbolagen antydde att den person som arbetar med samråd har en fördel om hen har arbetat en längre tid med arbetsuppgiften. Något som visat på att tidsaspekten har en betydelse då det tar tid för att bygga upp relationer. Därför ansåg skogsbolagen att det skulle bli svårare för en ny kollega att komma in i arbetsrollen och vara med på samrådsförfaranden. Genom detta så finns det en tendens att det inte bara krävs en god kunskap och erfarenhet utan att en god personkontakt är avgörande för att nå ett gott samråds klimat. Trots viss oklarhet så framstår det som att det som innefattas i begreppen personkontakt och personkemi hänger samman med de sociala relationerna i samarbetet. Dessa relationer och historier berör dock inte utan kokas ner till dessa, ganska diffusa, begrepp. Därför skulle det vara intressant att ta med sig detta i fortsatta studier inom området för att studera skillnaden på samråds klimatet beroende om personerna i samråden är män eller kvinnor, om könsrollerna har någon betydelse för förtroende, som vi själva tycker bygger på kunskap och erfarenhet.

4.5 Kunskap och utveckling

Studien undersökte vilken betydelse samrådsverktygen renbruksplan och RenGIS har för de olika skogsbolagen. Som tidigare blivit benämnt är kunskap en viktig del i arbetet med att ta hänsyn till rennäringen, men det handlar även om att kunna specificera vilken kunskap som olika aktörer behöver för att nå ett förtroende. Renbruksplanen är en del i att få den kunskap som rensköterna har om bland annat hur deras renar vandrar och hur viktiga deras kärnområden är. Vår studie understryker därmed vikten av att ha en utarbetad renbruksplan för att stärka dialogen mellan skogsbolagen och samebyarna. Från rennäringens håll blir det dessutom ett underlag att kunna visa och förklara vikten för dem att skogsbolagen arbetar mer ur ett landskapsperspektiv. Alla skogsbolagen ansåg att renbruksplan var bra men att ajourhållningen av materialet varierade mellan samebyarna, något som sedan påverkade hur mycket renbruksplanen användes för samråd.

Eventuella förbättringsåtgärder och exempel på dessa, som framkom i studien, är webblösningen, den nya FSC-standard och det pågående FPIC-projektet. Förkortningen för det senare projektet står för Free, Prior and Informed Consent. Detta projekt uppfattade vi under intervjun endast vara ett internt projekt mellan tre skogsbolag, men under senare efterforskningar kring projektet visar det sig att det är större än så. FPIC-projektet en princip som värnar om juridiskt rätt rörande ursprungsbefolkningen. Det förvånar oss är att skogsbolagen inte pratar om projektet som en del av något större, vilket det faktiskt är. Vad detta kan bero på är svårt att svara på, men det kan tyda på brister i implementeringen av projektet och principen inom organisationen.

För att skapa förutsättningar för rensköternas engagemang kring och vid samråd ansåg SSR att ett ekonomiskt verktyg för ersättningar skulle kunna vara lösningen. Det finns risker med att

betala för att vara närvarande på samråd som är till för att gynna jämnare maktbalans mellan de båda näringarna. Eventuell ersättning för olika missförstånd eller dylikt skulle dock kunna vara på tal om skogsbolagen gör fel gentemot vad de kom överens om. Vi tycker att det borde föreligga så pass starkt intresse hos båda parterna att få till långsiktiga och hållbara lösningar.

4.6 Slutsats

Landskapsperspektiv är ett spretigt ord med många olika definitioner beroende på vilken aktör som använder sig av det. Därför kan begreppet bli svårtolkat i de sammanhang där det ska användas. En förbättringsåtgärd för att integrera landskapsperspektivet i skogsbolagens hänsynsplanering till rennäringen kan vara en webblösning. Detta skulle bidra till en förbättrad överblick för renskötarna där de kan se alla föreslagna avverkningar i landskapet. Förhoppningarna med FPIC-projektet är att det ska kunna ge stöd till en jämnare maktbalans mellan näringarna. För att integrera landskapsperspektivet mer i skogsbolagens planering är samrådsverktyget renbruksplanen ett bra verktyg som förhoppningsvis kommer användas mer flitigt i framtiden.

REFERENSER

- Carlsson, L., & Boström, M. (2014). *Skog och ren*. Projektet Kompetensutveckling Skogsbruk och Rennäring.
- Eriksson, Å., & Moen, J. (2008). *Effekter av skogsbruk på rennäringen*. Jönköping: Skogsstyrelsens förlag.
- Esselin, A. (2012). *Kommunikationsstrategi för renbruksplan*. Jönköping: Skogsstyrelsens förlag.
- FSC. (2010). *Svensk skogsbruksstandard*. Hämtat från Forest Stewardship Council: <http://se.fsc.org/svensk-skogsbruksstandard.265.htm> den 12 mars 2015
- Granström, J., & Olofsson, L. (2013). *Användningen och betydelsen av RenGIS i samrådsprocessen med andra markanvändare*. Umeå : Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Holme, I. M., & Krohn-Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur.
- Naturvårdsverket. (2010). *Arbetsätt för biologisk mångfald och andra värden i ett landskapsperspektiv*.
- Ryen, A. (2004). *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudie*. Kristiansand: Liber AB.
- Sandström, P., Sandtröm, C., Svensson, J., Joudga, L., & Baer, K. (2012). Participatory GIS to mitigate conflicts between reindeer husbandry and forestry in Vilhelmina Model Forest. *The Forestry Chronicle* , 88 (3), 254-260.
- Skogsstyrelsen. (den 9 mars 2015). *Skogsstyrelsen.se*. Hämtat från <http://www.skogsstyrelsen.se/Aga-och-bruka/Lagen/Skogsvardslagen/>

5 BILAGOR

5.1 Bilaga 1 – Intervjuguide till skogsbolagen

- Kan du berätta vem du är och om din skogliga bakgrund?
- Vilken roll har du i organisationen?
- Hur länge har du jobbat med frågor gällande samråd med rennäringen?
- Ca hur många dagar per år lägger du på att planera och följa upp samråd?
- Var tycker du att ni står idag gällande samråd?
- Hur skulle du beskriva er kontakt med samebyarna?
- Varierar detta något mellan olika byar?
- Varför ser relationen ut som den gör? (tidigare konflikter m.m.)
- Skulle du kunna beskriva hur dina förberedelser inför ett samråd ser ut?
- Hur ser er planeringsprocess ut för avverkningar/skötselåtgärder?
- Hur väljs olika objekt ut?
- Vilka olika faktorer påverkar era val i denna process?
- Hur har RBP/RenGIS påverkat utvecklingen av samråd?
- Vad är er egna uppfattning av verktyget (RBP/RenGIS)?
- Har ni förändrat något i ert arbetssätt i relation till RBP/RenGIS?
- Hur tror ni att detta kommer utveckla sig i framtiden?
- Är ni nöjd med samrådsprocessen som den ser ut idag?
  - Om nej, vad beror detta på? Vad saknas?
  - Om ja, beskriv vad som gör dem bra
- Vad är er ambition för framtida samråd?
- Vilken utvecklingspotential ser ni gällande samråd?
- Saknas några samrådsverktyg som behöver utvecklas?
  - Om ja, i så fall vilken typ fattas?
  - Om nej, vilka är de viktigaste verktygen idag?
- Hur definierar ni landskapet i relation till landskapsperspektivet?
- Vilken roll har landskapsperspektivet i företagets verksamhet och arbete?
- Vilken roll har landskapsperspektivet vid samråden med rennäringen?
- Utgör landskapsperspektivet en del i er planeringsprocess?
- Diskuteras begreppet i samband med samråd?
- Hur ser interaktionen ut med andra markägare i planeringsprocessen?
- Vad är vinsterna med att använda sig av ett landskapsperspektiv enligt dig?
  - Finns det några nackdelar?
- Är ert bolag FCS-certifierad?
- Hur hanterar ni FCS måluppfyllnad i relation till rennäringen?
- Har den nya tekniken förändrat hur ni tänker utifrån ett landskapsperspektiv?
  - Om inte, fattas tekniken eller behövs det mer kunskap kring landskapsperspektivet?
- Vad krävs det för kunskap och hur skall ni göra för att tillgodogöra er denna?
- Hur tror ni att användandet av landskapsperspektivet kommer att utvecklas framöver?
- Tror du att ni kommer förändra ert arbetssätt utifrån detta?

- Om nej, varför inte?
  - Om jag, på vilket sätt?
- Är det något vi har missat eller som du vill tillägga?

5.2 Bilaga 2 – Intervjuguide till Svenska Samernas Riksförbund

- Kan du berätta vem du är och om din bakgrund?
- Hur länge har du jobbat inom SSR?
- Vilken roll har du i organisationen?
- Hur tycker du att samråd med skogsbolagen fungerar idag?
- Hur skulle du beskriva er kontakt med skogsbolagen?
- Varierar detta något mellan olika bolag?
- Varför ser relationen ut som den gör? (tidigare konflikter m.m)
- Skulle du kunna beskriva hur förberedelserna inför ett samråd ser ut?
- Hur tycker du skogsbolagen är förbereda inför samråden?
- Hur väljer ni ut de olika objekt som skogsbolagen får göra sina skötselåtgärder på?
- Hur har RBP/RenGIS påverkat utvecklingen av samråd?
- Vad är er egna uppfattning av verktyget (RBP/RenGIS)?
- Har ni förändrat något i er arbetssätt i relation till RBP/RenGIS?
- Hur tror ni att detta kommer utveckla sig i framtiden?
- Är ni nöjd med samrådsprocessen som den ser ut idag?
  - Om nej, vad beror detta på? Vad saknas?
  - Om ja, beskriv vad som gör dem bra
- Vad är er ambition för framtida samråd?
- Vilken utvecklingspotential ser ni gällande samråd?
- Saknas några samrådsverktyg som behöver utvecklas?
  - Om ja, i så fall vilken typ fattas?
  - Om nej, vilka är de viktigaste verktygen idag?
- Vad är er definition av landskap?
- Vilken betydelse har landskapsperspektivet för rennäringen?
- Vilken roll har landskapsperspektivet vid samråd?
- Diskuteras begreppet vid samråd?
- Vad är vinsterna med att använda sig av ett landskapsperspektiv enligt dig?
  - Finns det några nackdelar?
- Har den nya tekniken gett märkbara förändringar i skogsbolagens planering för hänsyn till rennäringen?
  - Om inte, fattas tekniken eller behövs det mer kunskap kring landskapsperspektivet?
- Hur tror ni att användandet av landskapsperspektivet kommer att utvecklas framöver?
- Tror du att skogsbolagen kommer att förändra sitt arbetssätt utifrån landskapsperspektivet?
  - Om nej, varför inte?
  - Om ja, på vilket sätt?
- Har du något du vill tillägga som du tycker vi har missat att ta upp?